

Guben i låddan – Sverker Åström

Sverker Åström pensionerades från UD 1982. Men fortfarande står han i säkerhetspolitikens tjänst, som Sveriges ambassadör 007.

ANN-SOFIE DAHL frågar sig varför?

STRAX FÖRE utrikesdebatten i februari slog han till igen: ”Dags att slopa neutraliteten”, utropade han kavat på landets främsta debattsida. Svensk säkerhetspolitikens egen ”gube i låddan” hade gjort det igen. Sverker Åström var tillbaka, om inte precis med några nya tankar – det vore att ta i – så i alla fall med nya utrops-tecken och en modifierad uppsättning fyndiga formuleringar.

Pressen hakade glatt på, som den plägar när den åldrige ex-ambassadören är i farten, och exporterade frågan vidare till reportageplats, som det vore en nyhet som Åström hade producerat från sin ensliga kammarre. I så fall var den redan ett halvår gammal, i vad mån det nu överhuvudtaget kan betecknas som en nyhet att en avdankad diplomat hade nått fram till samma uppfattning om neutralitetens begränsade värde i dagens värld som majoriteten av landets säkerhetspolitiska tänkare hävdade i årtal vid det här laget.

För längre än ett halvår sedan var det inte som samme ambassadör hade publicerat högst likartade tankar på samma sida, under den något annorlunda rubriken ”Neutralitet dödförklarar som begrepp”.

Minnets är kort också hos de bästa av redaktörer.

Men inte var det några märkvärdiga tankar i somras och inte hade de blivit mer uppseendeväckande när ambassadören åter grep till pen-

nan ett halvår senare. Hade det varit *alliansfriheten* som Sverker Åström hade velat slopa så hade det varit en sak, även om också det är en insikt som har börjat sprida sig till allt bredare kretsar i takt med att försvaret rustas ner. Men alliansfritt, det ska Sverige, enligt Åström, förbli i alla tider, oavsett vad som händer runt omkring oss.

För utan den rubbas nämligen den känsliga balansen i vårt närområde och inte heller kan Sverige utföra de internationella stordåd som världen alltjämt förväntar av oss – allt enligt den åströmska analysen, som inte verkar ha tagit något större intryck av det faktum att kalla kriget har varit avslutat i ett decennium vid det här laget.

Fem år efter inträdet i Europeiska Unionen har Åström emellertid noterat att det numera är stört omöjligt att tänka sig en krigssituation till vilken Sverige skulle förhålla sig neutralt. Neutraliteten kunde således ha slopats för ett bra tag sedan; det är han allt annat än ensam om att mena.

VEM FÖRUTSÅG 90-TALET?

Däremot är det inte lika problematiskt att tänka sig att krig överhuvudtaget skulle kunna uppstå under det närmaste decenniet. För vem hade för lika länge sedan kunnat förutse allt som har hänt under nittio-talet, med Bosnien och Kosovo,

NATO:s utvidgning till forna Warszawapaktländer och Sovjetunionens ljudliga kollaps som statsbildning och system?

Knappast herr ambassadören själv, fullt upptagen som han ständigt har varit med det introverta arbetet på att putsa det egna lilla landets skinande gloria.

Effektlös var Åströms propå till råga på allt, trots att ett visst stöd utgick från landets förra utrikesminister, fru Hjelm-Wallén. Men medveten om vilka samarbetspartners

Att läsa en av hans många artiklar känns lugnande som en godnattssaga.

som regeringen håller sig med behöll utrikesminister Lindh till slut den gamla formuleringen i årets utrikesförklaring.

Mycket väsen för ingenting, som Shakespeare skulle ha betecknat det åströmska utspelet.

Så innovationer inom säkerhetspolitiken är således kanske inte Åströms starkaste sida, men vad kan man begära efter en evighetslång karriär som självutnämnd säkerhetspolitisk profet och främste uttolkare av den sanna läran. Därmed inte sagt att karln helt saknar talanger. Upprepning är en konst som han behärskar närmast intill fulländning. Att läsa en av hans många artiklar

Sverker Åström står fortfarande ständigt beredd att på bästa scoutmanér förklara turerna i sin kära neutralitetspolitik – förlåt, alliansfrihetspolitik – för ett i hans tycke oinvigt folk, och att ge sig ut i försvar när illvilliga krafter tar sig till att ifrågasättas klokheten i densamma.

känns lugnande som en godnattssaga man hört tusen gånger förr – visserligen kan man hela innehållet på förhand och har alla repliker väl inetsade i minnet. Men det känns så skönt och behagligt att veta att på slutet är allting gott, Sverige är alltså jämt den stora moraliska mästaren som inga främmande makter någonsin skulle våga ge sig på ity vi för en sådan klok politik och är en sådan unik samling av alldeles osedvanligt goda människor.

Därtill är han tillika ett levande bevis på vikten att hålla sig väl med medierna; ingen håller sig väl bättre med dem än han. Sverker Åström skulle nästan kunna kopiera valda delar av telefonkatalogen och få dem publicerade på bästa nyhetsplats. Det är en talang det med, minsann, även om det kanske inte är någon som väl direkt bör uppmuntras.

ALLTID REDO

Man kan ju undra varför Åström inte bara drar sig tillbaka och lever som den pensionär han är sedan årtionden tillbaka. Sina värdefulla silversamlingar skänkte han för några år sedan till Sagerska palatset, så att självaste statsministern skulle få tillfälle att njuta av den åströmska goda smaken på hemmaplan, annars kunde det ju vara en hobby att odla på gamla dar.

Men att den förre kabinettssekreteraren, Paris- och FN-ambassadören formellt sett lämnade Utrikesdepartementet redan 1982 verkar inte ha haft några märkbara följder för vare sig honom eller UD.

Sverker Åström står fortfarande

ständigt beredd att på bästa scoutmanér förklara turerna i sin kära neutralitetspolitik – förlåt, alliansfrihetspolitik – för ett i hans tycke oinvigt folk, och att ge sig ut i försvar när illvilliga krafter tar sig till att ifrågasättas klokheten i densamma.

För ve den arme debattör eller skribent som vågar sig på att uppvisa något annat än absolut hängivenhet gentemot den officiella doktrinen. Då kliver Åström redigt in på arenan, med ordalag och formuleringar som inte ger intryck av att han hyser samma gränslösa kärlek till yttrande- och åsiktsfriheten som till alliansfria politiken.

Hans uttalanden om min bok *Svenskarna och NATO* passar sig knappast att trycka i en anständig tidskrift; för att inte tala om hans kommentarer om de tidigare verk där jag dristat mig till att analysera den för Åström ofelbare Olof Palmes stundtals rätt tveksamma gärning.

Till Svenska Dagbladet har Åström också ett särskilt gott – eller snarare ont – öga, efter diverse artiklar som stärkt bevisföringen för att den svenska neutraliteten var blott en tjusig chimär. Att inte ha funnits med i den snäva krets som förtroendefullt invigdes i det hemliga svenska NATO-samarbetet är måhända inte helt lätt att hantera när man själv anser sig ha suttit som spindeln i alla nät.

Nej, att Åström sedan arton år tillbaks kan lägga titeln ”pensionär” till alla de övriga verkar han betrakta som blott en ointressant formalitet utan större konsekvenser på livsföringen. Och hans arbetsgivare är inte den som uppmuntrar denne

diplomats älderman till någon avhållsamhet; tvärtom. Det är så man undrar hur det står till med den påstådda överflödigheten vid UD, där diplomater mitt i karriären ju får stanna hemma i Stockholm eftersom det inte finns ambassader så det räcker till för dem alla.

För det var inte någon av landets tjänstgörande diplomater utan den 83-årige Åström som förra året fick ett längre sommarjobb som vikarierande beskickningschef för svenska ambassaden i Beirut, i väntan på att den nya ambassadören skulle komma på plats.

Det dröjde inte många minuter efter utnämningen förrän pressen var noggrant informerad och Åström själv redo för en intervju eller två inför avresan. För den samlade pressen kunde Åström berätta att han inte bara skulle ha kollegorna vid ambassaden vid sin sida, utan tillika de många gamla goda vänner som han hade lärt känna under tidigare sejourer i området, även om det inte precis var igår.

SÄPO AVRÅDDE

Ambassadören har ju, som sagt, varit med ett tag. Mestadels har karriären gått som på räls, utom 1967, förstås, när SÄPO tyckte det var bäst att avråda regeringen från den tilltänkta upphöjningen av Åström till kabinettssekreterare efter en personundersökning. Den posten fick han istället vänta på i ytterligare fem år, men sedan lät å andra sidan den borgerliga regeringen honom sitta kvar ett år efter sitt tillträde, vilket var vänligt i överkant.

Men så har Sverker Åström en bredd i sitt umgänge och sin bekantskapskrets som torde vara få diplomater förunnat. Och få lär ha författat så rikligt med nekrologer, över såväl hovfrisörer som Palmespanare, som den forne kabinettssekreteraren.

Detta något säregna intresse finns emellertid inte omnämnt i Åströms självbiografiska bok med den något motsägelsefulla titeln *Ögonblick. Från ett halvsekel i UD-tjänst* som kom 1992. Den lilla samlingen foton i bokens mitt bekräftar att det förvisso är en anseelig tid som Åström har verkat i den svenska diplomatins tjänst. Där finns såväl ett fotografi på en allvarligt julfirande svensk legation i den knappast särskilt centralt belägna orten Kujbysjev år 1941, som den klassiska bilden på en ung och devot Åström, som bokstavligen talat befinner sig vid mästarens, Dag Hammarskjölds, fötter. Tillsammans hade de båda bestigit berget Sutitelma i svenska fjällen och avnjöt nu en enkel picnic i gröngräset.

Om den egna personligheten medger Åström glatt: "Jag tycker inte att jag i övrigt är särskilt högfärdig men tillstår gärna att jag är fåfång och glad åt framgång." Om fåfängan kan många vittna. Lika rigid som Åström är i den självpåtagna rollen som doktrinär uttolkare, lika tolerant och vidsynt framstår han till sin personliga uppenbarelse. Och med sin klädstil har han under årens lopp skrämt vettet ur både ett och annat nyanlönt utländskt sändebud, som inte riktigt hade väntat sig av höga svenska diplomater att de skulle uppträda i gympaskor, udda sockar i glada färger och sportskjorta.

Med tanke på vilken färgstark person Sverker Åström på många vis är, är det märkligt att han bara förmår se världen i antingen svart eller vitt.

Ann-Sofie Dahl (asdahl@sbbs.se)
är docent och säkerhetspolitisk forskare.

